

ประวัติความเป็นมา

ในปี พ.ศ. ๒๓๗๗ สมัยรัชกาลที่ ๓ ฝ่ายแขกสะสมกำลังเข้มแข็งมากขึ้น ตนกูอะมัสสะอัด , ตนกูอับลุลละห์ หลานพระยาไทรบุรีกับหวันบาห์ลี แขกสลัด พร้อมใจกันยกเข้าตีเมืองไทรบุรีแตกอีกครั้ง พระยาไทรบุรี(แสง ณ นคร)หนีมาอยู่กับพี่ชายที่เมืองพัทลุงเหมือนกับ ครั้งก่อน เมื่อพวกแขกตีเมืองไทรบุรีได้แล้ว ก็ยกทัพไปตีเมืองตรัง อีกทัพหนึ่งและแยกไปตีสงขลาอีกทัพหนึ่งทางสงขลาพวกแขกยกทัพไปได้ถึงปลักแรด เขารูปช้าง ฝ่ายเมืองพัทลุง กับเมืองนครศรีธรรมราชก็เกณฑ์ทัพให้พระยาไทรบุรี ไปตีเอาไทรบุรีคืน ฝ่ายหนึ่งให้พระปลัดจ้อย(จ้อย จันทโรจวงศ์) ยกไปตีทางสตูลกองหนึ่ง คราวนี้ต้องทำศึกมากเพราะเป็นศึกหลายด้าน เฉพาะสตูลต้องรบกันถึงขั้นตะลุมบอนฝ่ายไทยน้อยกว่าสู้แขกไม่ได้ต้องถอยร่น แขกตามมาตีถึงดอนประดู่ ฝ่ายไทยตั้งค่ายกันทัพที่บ้านดอนประดู่ โดยมีแม่กองช้างชื่อ ขุนไชยคีรี ชาวบ้านบางไคร (พ่อของขุนไชยคีรี พรหมทอง ต้นตระกูล ไชยคีรี ปู่ของอาจารย์ชุม ไชยคีรี) เป็นหัวหน้ารวมกำลังต่อต้านกองทัพแขก รบกันจนล้มตายมากมายทั้งสองฝ่าย จนปรากฏมีคู่ค่าย มีป่าช้าแขกอยู่ทางทิศใต้ ป่าช้าไทยอยู่ทางทิศเหนือในบริเวณชุมชนดอนประดู่ ฝ่ายกองทัพหลวงของไทยเข้าตีแขกทางปลักแรด ถอยกลับไม่ได้ ก็ยกกองทัพมาตั้งรับแขกอยู่ที่ด้านทางรวมไปพัทลุง สตูล และสงขลา คราวนี้ฝ่ายไทยทำค่ายด้วยต้นกล้วยป่า พอรวมกำลังกันได้ก็เข้าโจมตีแขกยึดเมืองสตูลกลับคืนมาได้ และเข้าตีทัพแขกที่ดอนประดู่ แยกพ่ายไปทางเมืองตรัง

ปัจจุบันป่าช้าแขกไม่มีแล้ว เหลือเพียงป่าช้าไทยซึ่งชาวบ้านเรียกว่า “ ป่าช้าค่ายไทรบ้าง ป่าช้าค่ายพระยาไทรบ้าง ป่าช้าค่ายชะไทรบ้าง แต่ลูกหลานชาวบ้านดอนประดู่เรียกเป็นทางการว่า฼าณสถานค่ายพระยาไทรบุรี ” ส่วนด้านทางรวมไปพัทลุง สตูล และสงขลานั้น ปัจจุบันเป็นบริเวณบ้านค่าย ตั้งอยู่ที่ชุมชนบ้านห้วยลึก มีศาลาอยู่หน้าค่ายในอดีตปรากฏอยู่ แต่ปัจจุบันชำรุดไปหมดแล้ว ส่วนผู้ที่หลบหนีเข้าศึกไปซุกดูลุมหลบซ่อนอยู่นั้น ก็อพยพไปปลูกบ้านเรือนอาศัยอยู่บริเวณที่เรียกว่า “ บ้านเพิง ” ปัจจุบันคือบ้านหัวไทร ตำบลห้วยลึกแห่งหนึ่ง และตำบลดอนประดู่แห่งหนึ่ง โดยมีลำน้ำผ่านกลาง

นอกจากนั้นยังปรากฏหลักฐานอ้างอิง เรื่องการรบกับทัพแขกที่สตูล พัทลุง และสงขลา ในสมัยรัชกาลที่ ๒ ถึงรัชกาลที่ ๓ จากหอสมุดแห่งชาติที่อาจารย์สมนิต โกศัลยานนท์ ลูกหนังอิม จอแพร(อิม โกศัลยานนท์) กำนันคนที่ ๒ ของตำบลห้วยลึกบันทึกไว้ในหนังสือ “ ต้นตระกูล ” พิมพ์เมื่อปี ๒๕๔๒ ว่า “โจรสลัดเมื่อตีเมืองตรัง พัทลุง และขอบเขตชายแดนของสงขลาได้หมดแล้ว เตรียมตัวบุกตีเมืองสงขลาต่อไป เจ้าพระยาสงขลานำกำลังส่วนหนึ่งมาตั้งรับที่บ้านห้วยลึก เพราะห้วยลึกสมัยนั้นเป็นทางผ่านเข้าศึกเดินทางจากพัทลุงไปสงขลา ค่ายที่บ้านห้วยลึกของเจ้าพระยาสงขลาจึงต้องเข้มแข็งมาก และนี่เองจึงเป็นที่มาของคำว่า “ บ้านค่าย ” ส่วนพวกข้าศึกชาวไทรที่ยกมาจากพัทลุง มาตั้งค่ายอยู่เหนือวัดดอนประดู่ แถบนั้นจึงเรียกว่า “ ค่ายชาวไทร ” จนถึงปัจจุบัน ศักขชาวไทร คราวนั้นเป็นที่หวาดกลัวของผู้คนเป็นอันมาก ปรากฏว่าชาวบ้านส่วนหนึ่งหนีไปซุกดูลุม ซุกเพิงหลบซ่อน แถบนั้นจึงเรียกว่า “ บ้านเพิง ” (ปัจจุบันอยู่ในเขตอำเภอปากพะยูน)

ชุมชนบางไคร

ชุมชนบางไครเป็นชุมชนใหญ่เก่าแก่ที่มีมาก่อนดอนประดู่และห้วยลึก ปัจจุบันเป็นป่าเสม็ด กลางป่ามีเนินดิน(บัว) ซากปรักหักพัง ชาวบ้านเรียกว่า “ เชื้อน ” ซึ่งตั้งอยู่ในเขตตำบลห้วยลึก อำเภอควนเนียง จังหวัดสงขลา ห่างจากดอนประดู่ประมาณ ๕ กิโลเมตร

ชุมชนบางไคร ล่มสลายไปเมื่อปลายสมัยรัชกาลที่ ๓ พร้อม ๆ กับชุมชนเก่าแก่บริเวณริมทะเลสาบสงขลา คือ ท่าเลียบ และทุ่งแพร ส่วนชุมชนที่ยังปรากฏอยู่จากริมทะเลสาบขึ้นมาตามสายน้ำลำคลอง คือ ชุมชนหัวไทร (บ้านเพิง) ดอนประดู่ ห้วยลึก หัวเตย บ้านผลิง และหนองจัน (โคกทราย)

หลังจากการทำสงครามกับแขกใน พ.ศ. ๒๓๗๗ ลูกน้องของขุนไชยศิริ นายกองช้างถูกกวาดต้อนบั้งล้มตายจากการสู้รบบ้าง ที่ยังคงอยู่ก็มีขุนไชยศิริ กับพรรคพวก นอกนั้นก็อพยพไปตั้งหลักแหล่งสู่ชุมชนดอนประดู่ และชุมชนใกล้เคียง

หมดยุคของขุนไชยศิริผู้พ่อ ขุนไชยศิริ(พรหมทอง) รุ่นลูก (ต้นตระกูลไชยศิริ) ก็เป็นผู้นำชุมชนต่อจนปลดช่วงอำนาจให้กับหมื่นไชยศิริ (ทุม) ซึ่งได้อพยพมาอยู่ที่ดอนประดู่ สร้างหลักปักฐาน หักร้างถางพง เลี้ยงช้าง สร้างสวนที่บริเวณบ้านควนผะยอ(ควนทรุด) ปัจจุบันสวนของหมื่นไชยศิริก็คือวัดควนผะยอ หมู่ที่ ๑๐ ตำบลดอนประดู่

จากคำบอกเล่าและหลักฐานที่ปรากฏแสดงให้เห็นว่าชุมชนบางไคร หมดความสำคัญลงเป็นลำดับเพราะผู้นำชุมชนมีศักดิ์ลดลงเป็นหมื่น ซึ่งเทียบเท่ากับผู้ใหญ่บ้าน ส่วนชุมชนตำบลดอนประดู่มีการขยายตัวของชุมชนหนาแน่นมากขึ้น จากคำบอกเล่าของลูกสาวคนสุดท้ายของหมื่นไชยศิริว่า เคยตามพ่อไปประชุมกับท่านขุน(ขุนห้วยลึกประชาราษฎร์) ที่ห้วยลึกประจำ แสดงให้เห็นว่าชุมชนห้วยลึก(ตำบลดอนประดู่) เป็นชุมชนใหญ่ในละแวกนั้นในยุคหลัง

ชุมชนทุ่งแพร

ชุมชนทุ่งแพร เป็นชุมชนที่ตั้งอยู่ใกล้กับชุมชนบ้านท่าหยี ตำบลห้วยลึก เดิมเป็นชุมชนชาวจีน ตั้งอยู่ทางทิศเหนือของชุมชนบางไคร ปัจจุบันเป็นป่า เป็นทุ่งนา ไม่ปรากฏหลักฐาน แต่มีประวัติเล่าสืบต่อกันมาว่า เหตุที่เรียกทุ่งแพร เพราะเป็นตลาดนัดขายผ้าแพรของชาวจีน เนื่องจากมีเรือสำเภาล่องมาจอดที่ปากแพรมาฝั่งแดด ปัจจุบันบริเวณที่เรือล่อง ชาวบ้านเรียกว่า “ กูลัม ” อยู่ในลูกเล เลยจากทะเลเหวนไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้

ชุมชนทุ่งแพรนับเป็นตลาดนัดแลกเปลี่ยนสินค้าที่สำคัญในอดีต มีชาวจีนแล่นเรือมาค้าขายตั้ง “ กงสี ” และเป็น “ ยี่ปั่ว ” ขายสินค้า ชาวบ้านจากหนองจัน ห้วยลึก บ้านเพิง ดอนประดู่ ท่าเลียบ ปากพะยูน จะนำผลผลิตมาแลกเปลี่ยนและขายบริเวณนี้ เนื่องจากเป็นเส้นทางเดินเรือสายหลักที่ผ่านจากสงขลาเข้าที่ปากอรั้งท่าหยี วกเข้าคลองท่าหยี เข้าลูกเล ถึงทุ่งแพร ออกจากทะเลเหวนผ่านท่าเลียบเข้าถึงปากพะยูน

สันนิษฐานว่า เมื่อสิ้นรัชกาลที่ ๓ การค้าทางเรือระหว่างไทยกับจีนยุติลง เพราะสมัยรัชกาลที่ ๔ หันไปสนับสนุนการค้ากับยุโรป และช่วงปลายรัชกาลที่ ๕ ไทยประสบปัญหาสงครามอินโดจีนกับฝรั่งเศสและอังกฤษ ซึ่ง

คุมการค้าอยู่ทางใต้ ทำการค้าขายทางเรือไม่สะดวก ตลาดทุ่งแพรที่เคยคึกคัก บางใคร ชุมชนใหญ่ก็มีผู้คนลดน้อยลง ลูกหลานของคนจีนโพ้นทะเลที่มีครอบครัวกับคนไทยก็หาหนทางอพยพไปค้าขายยังชุมชนอื่นที่มีทำเลประกอบอาชีพดีกว่า ผู้คนที่อพยพออกจากบ้านบางใครและทุ่งแพรน่าจะอพยพไปตามลำคลอง ๓ - ๔ ทางด้วยกัน คือ

๑. ล่องไปตามทะเลไปขึ้นที่เกาะแก่ง หรือท่าเตียน
๒. อพยพไปตั้งบ้านเรือนอยู่ที่บ้านท่าไทรริมทะเลเหวน
๓. อพยพไปทางปากคลองหัวควนไปตั้งบ้านเรือนอยู่ริมคลองหัวควน ใกล้ควนปีโง
๔. อพยพไปตามทะเลเหวน เข้าคลองหัวไทร ไปหัวยลิก ตอนประตู หัวเตย หนองจีน หรือบางพวกอาจจะเลยไปตามคลองไสท่อน ขึ้นไสใหญ่หรือพรุพ้อก็มี

ก่อตั้งตำบลดอนประตู

ตำบลดอนประตูเดิม คือ ตำบลหัวยลิกตั้งอยู่เขตการปกครองของอำเภอกักขนิณ จังหวัดพัทลุง ซึ่งมีเขตการปกครองรวมไปถึงอำเภอปากพะยูน อำเภอบางแก้ว อำเภอป่าบอน ของจังหวัดพัทลุง รวมถึงอำเภอรัตนภูมิ บางลำควนเนียง ของจังหวัดสงขลา ในปัจจุบัน สันนิษฐานว่า มีการก่อตั้งชุมชนหัวยลิกขึ้นเป็นตำบลหัวยลิก และแต่งตั้งตำแหน่งขุนเป็นในสมัยรัชกาลที่ ๕ จากคำบอกเล่าของคนเฒ่าคนแก่เล่าว่า ขุนหัวยลิกประจักษ์ราชบุรุษ(สงค์) ต้นตระกูลมุสิกศิริ เป็นกำนันคนแรก ของตำบลหัวยลิก และมีหมื่นไชยศิริ(ทุม) ลูกของขุนไชยศิริ (พรหมทอง) เป็นผู้ใหญ่บ้านดอนประตู หลังจากแยกการปกครองในปี พ.ศ.๒๔๙๗ จึงจัดตั้งชุมชนดอนประตู เป็นตำบลดอนประตู และแยกตำบลหัวยลิกให้อยู่ในเขตการปกครองของอำเภอรัตนภูมิ จังหวัดสงขลา ซึ่งสมัยนั้นอำเภอรัตนภูมิ ยังตั้งอยู่ที่ปากบางภูมิ ส่วนตำบลดอนประตูก็แยกให้อยู่ในเขตการปกครองของอำเภอปากพะยูน ซึ่งเป็นอำเภอหนึ่งที่แยกมาจากอำเภอกักขนิณ และแบ่งเขตการปกครองเป็น ๑๑ หมู่บ้าน ประกอบด้วยกลุ่มบ้านต่าง ๆ คือ

- หมู่ที่ ๑ บ้านทางทราย ปากศาลา โคกคองแห้ง
- หมู่ที่ ๒ บ้านท่าไทร
- หมู่ที่ ๓ บ้านหัวควน
- หมู่ที่ ๔ บ้านดอนประตู สวนยาง โคกโพธิ์ ม่วงใหญ่ โคกฉัดกร้อ หนองโหนด
- หมู่ที่ ๕ บ้านกล้วยเถา บ้านเก่า ประตูหอม ทุ่งนอก
- หมู่ที่ ๖ บ้านหัวควนตก บ่อมุด หัวเกาะกุน
- หมู่ที่ ๗ บ้านชายพรุ หนองคัน ป่าพ้อ โหนดแถว หัวปลาว สวนเหรียญ โคกม่วง ม่วงเตี้ย เสือบุรณ ดอนกลาง ดอนรักษ์
- หมู่ที่ ๘ บ้านหัวเขยอ หารแพะ คลองเรือ
- หมู่ที่ ๙ บ้านไทรพอน ควนน้อย ควนชุด
- หมู่ที่ ๑๐ บ้านควนเขยอ ควนดิน
- หมู่ที่ ๑๑ บ้านชายหัวยล แหลมยาง

คำขวัญตำบลดอนประดู่

“ พ่อท่านบางไคร่ ควนปีโหลง ค่ายพระยาไทรบุรี สะตอสดี พื้นที่ทำนา แหล่งปลาหางทอง ”

พ่อท่านบางไคร่

เป็นพระปางอุ้มบาตร ความสูงจากฐาน ๑ เมตร แกะสลักด้วยไม้สวยงามมาก จากคำบอกเล่าของคนเฒ่าคนแก่เล่าว่าเป็นพระที่เก่าแก่ของวัดบางไคร่ที่ล่มสลายไปแล้ว เป็นที่เคารพสักการะของชาวบ้านในชุมชนเป็นอย่างมาก ปัจจุบันประดิษฐานอยู่ที่วัดดอนประดู่ เป็นพระลากประจำเรือพระของวัดดอนประดู่ ในประเพณีลากพระและทุกวันแรม ๘ ค่ำ เดือน ๕ จะมีการสงน้ำ ทุกวันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๑๑ ของชาวบ้านดอนประดู่ จะอันเชิญขึ้นเรือพระ ไปร่วมงานประเพณีมิได้ขาด

ควนปีโหลง

เป็นควนใหญ่ที่สูงที่สุดของอำเภอปากพะยูน สันนิษฐานว่าในอดีตคงเป็นเกาะใหญ่ในทะเลสาบสงขลา ไม่ต่างจากเกาะนางคำ และเกาะหมาก เล่าขานกันว่ามีคนขุดพบสมบัติปิละ ๑ ไห จึงเรียกว่า “ ควนปีโ ” บางคนเรียก ปีโหลง หรือไปไหน เป็นที่ตั้งของตาทมอเทพ

ค่ายพระยาไทรบุรี

เป็นที่ตั้งค่ายของพระยาไทรบุรี ตนกุ่มสสะอัดและตนกุ่มอับดุลละห์ ที่ยกทัพเข้ามาตีเมืองพัทลุง และมาตั้งค่ายที่บ้านดอนประดู่ บริเวณสามแยกดอนประดู่ ปัจจุบันเป็น฼าปนสถานของชาวบ้านดอนประดู่

สะตอสดี

ผลผลิตหนึ่งที่ขึ้นชื่อของตำบลดอนประดู่ คือ “ สะตอขาว ” แห่งควนปีโหลง ในอดีตสะตอขาวจะถูกลำเลียงไปลงเรือดวนไปบ่อย่าง(สงขลา) ส่งผ่านไปขายยังอำเภอต่าง ๆ มากมาย จนผู้คนที่ผ่านอำเภอปากพะยูนแล้วต้องถามหา ปัจจุบันร่อยหรอไปมากและอยู่ในช่วงที่กำลังรื้อฟื้นให้ชาวบ้านปลูกพืชแซมยาง

พื้นที่ทำนา

ตำบลดอนประดู่ เป็นอู่ข้าวอู่น้ำของอำเภอปากพะยูน มีพันธุ์ข้าวพื้นเมืองหลายหลากพันธุ์เนื่องจากสภาพเป็นพื้นที่ชุ่มดินอุ้มน้ำเหมาะแก่การทำนา ในอดีตชาวบ้านในตำบลดอนประดู่ส่วนใหญ่มีฐานะ เป็นเศรษฐีชาวนา มีเรือนข้าวหลังใหญ่ ผลิตได้ครัวเรือนละหลายเกวียน ยามหน้าข้าวจะมีข้าวมากมายเรียงไว้เป็นลอมที่หน้าท่าข้าวเพื่อรอหาบขึ้นบ้าน พันธุ์ข้าวพื้นเมืองในอดีต ได้แก่ พันธุ์ข้างอุ้ม ข้าวทราย ข้าวระเด่น ข้าวนางทอง ข้าวบางขัน ข้าวจิน ข้าวเหนียวจำบอน ข้าวหัวนา ข้าวจังหวัด

แหล่งปลาหางทอง

หางทองเป็นแหล่งน้ำใหญ่ที่สำคัญของชาวตำบลดอนประดู่ในการทำเกษตรและเป็นแหล่งพันธุ์ปลาที่อุดมสมบูรณ์ ซึ่งมีมากมายหลายชนิดเนื่องจากมีสภาพเป็น ดินผสมโคลนทราย ทำให้ปลาที่ได้จากหางทองมีรสชาติที่อร่อยแตกต่างจากปลาที่ได้จากแหล่งน้ำอื่น ๆ